

Bölüm 28

SES EĞİTİMİNDE REZONANS ve ARTİKÜLÂSYON

Ayhan HELVACI¹

Giriş

İnsanda sesi oluşturan organlar diğer canlılara göre oldukça gelişmiştir. İnsan sesi, belli bir basınçla akciğerden gelen havanın larenks içerisinde ses tellerini titreştirmesi ile oluşmaktadır.

İnsan sesi, sanıldığı gibi sadece gırtlakta oluşan bir şey değildir. İnsan sesi, tüm vücudun mükemmel bir uyum içerisinde çalışması sonucu ortaya çıkmaktadır. İnsan sesinin normal çıkabilmesi için vücudun dik ve dengede olması, göğüs kafesi, akciğerler ve solunum kasları gibi solunum sistemini oluşturan organların sağlam olması gerekmektedir. Hava üfleyen organlar dışında sesin ince ayarını yapan gırtlığın tüm parçaları da sağlam olmalıdır. Bu da yetmeyecektir. Sesin rengini ve kalitesini belirlemede önemli bir etken olan rezonans boşluklarının sağlıklı olması çok önemlidir. Boğaz, ağız boşluğu, yumuşak damak, dil ve dudaklarda şekillenen sesler her insanda farklıdır; tıpkı parmak izi gibi. Bütün oluşumlar sağlam olsa bile eğer insanın işitmesi özürlü, hormon ve ruhsal dengesi bozursa sesi yine kötü çıkacaktır. İnsan sesini iyi anlayabilmek için bu organları ve işleyişlerini biraz tanımak gerekir (Ömür, 1995).

İnsan sesini oluşturan organları dört bölümde incelemek mümkündür:

Nefes Sistemi

Vibratör

Rezonatör

Artiküle organları

Bu çalışmada; insan sesini oluşturan organları içine alan ve bazı kaynaklarda sistem olarak adlandırılan sistemlerden rezonatör ve artikülatör sistemler ele alınmıştır. Bu sistemler içerisinde yer alan organlar ve işleyişleri, insanda oluşan ses kalitesine olan etkileri, yapılabilecek egzersiz örnekleri ve konuya ilişkin uzman görüşlerine de yer verilerek konu incelenmiş, tartışılmış ve sonuçlandırılmıştır.

İnsan Sesi bir enstrüman mıdır?

Bunu bir kemanla kıyaslayarak anlamak mümkün olabilir.

¹Doç. Dr. Uludağ Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Sahne Sanatları Bölümü
Bu çalışma 2018 yılında Marmara Üniversitesi'nde düzenlenen Dünya Ses Günü Çalıştayında sunulmuş bildiri olarak basılmamıştır.

Sonuç

Yapılan araştırma sonucunda; rezonatör ve artikülator sistemlerin ses üretiminde ses tellerinde oluşan tonun kuvvetlenmesi, sesin renklenip parlaklaşması ve harflerin oluşması olmak üzere iki önemli fonksiyonu üstlendikleri görülmektedir.

Sesle ilgili kalite ve diğer özelliklerin çoğunun yüksek değerlere ulaşmasının rezonatörler sonucunda olduğundan pek çok kaynakta söz edilmektedir. Eğitimli bir sese sahip kişinin rezonatörleri etkili kullanımı, ses ranji ve gücünün artırılmasında kuvvetli bir araç olabilmektedir (Martin and Darmley, 1996).

Ses kalitesi değerlendirmesi üst ses bölgesinin (ses tellerinin üstündeki) özelliklerini içermektedir. Seslerini profesyonel olarak kullanan kişilerin geniş bir ses ranji ve ton ihtiva etmesi gerekir. Klasik şarkıcıların (opera, operet vb.) bu özellikleri rezonansla birlikte en üst düzeye çıkarmaları gerekmektedir. Zira fonasyon ve ses uyumu, sesin akustik kalitesini, renk ve tınısını belirlemektedir (Morrison and Rammage, 1994).

Hiper veya hipo nazal konuşma, düşük (kapalı) damak ya da burun kanallarının fonksiyon bozuklukları ses kalitesini etkilemektedir. Solunum hastalıkları ya da faranjit, larenjit, polip, nodül ve kas spazmı gibi rahatsızlıklar profesyonel seslerde ses kalitesini etkileyen faktörlerdir (Sataloff, 1991).

Potansiyel olarak kaliteli bir seste olması gereken tüm faktörleri sıralayabilmek için bu yapıları profesyonel olarak şarkı söylemek isteyenlerde gözden geçirmek gerekmektedir. Bir foniatristle, ses eğitimcisi sesi dinlerken farklı özellikler açısından inceler. Biri ses dalgalarının fiziksel karakteri ile ilgilenirken, diğeri kulakta bıraktığı etki ile tecrübelerine dayanarak değerlendirir. Burada bilimsel davranışın yararlı olacağı açıktır. Ses eğitilmeden şarkı sesi kalitesinin ipuçlarını verebilmelidir. Doğal bir ses kalitesi olmalıdır (Daniel, 1993).

Ses genişliği, düzgünlüğü ve rezonans potansiyeli doğal verginin temel özellikleridir. Her şarkı söyleyen kişi bu özellikleri geliştirebilir. Fakat ses güzelliği, sadece doğal yaradılış özelliği olmayıp, rahat tonda, dengeli bir rezonans sonucudur. Bütün bu özellikler için kişisel ses becerisi kazanılmalıdır (Morrison and Rammage, 1994).

Şarkı söyleme eğitimine alınacak kişileri belirlemede ya da seçmede foniatrik incelmelere de yer veren standart bir seçme metodu yoktur. Sadece ses genişliğine, gürlüğüne şarkı söyleterek veya birkaç egzersiz yaptırarak bakmak yeterli görülmektedir. Profesyonel bir ses adayı için mükemmel olması gereken anatomik yapı ve fonksiyonları ile ses özellikleri incelendikten sonra diğer müzikal özellikler ses eğitimcileri tarafından değerlendirilmelidir.

Kaynakça

Belgin, E., 1996, Ses Anatomisi, Doktora Programı Ders notları, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Müzik Bölümü, Ankara.

Belgin, E., 1995, Mutational Falsetto Voice and Personality, 1st. World Voice Congress, Oporto, Portugal.

Boone, R.D. and Mc Farlane C., 2000, *TheVoice and Voice Therapy*. (Sixth Edition), Allyn and Bacon, s.49, Boston.

- Cevanşir, B. ve Gürel, G., 1982, Foniatri, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları, s.52, 86, İstanbul.
- Collman, H., 1978, KBB Hastalıkları, Çev. Prof Dr. Benhut Cevanşir, Güven Kitabevi Yayınları, s. 66, Ankara.
- Çevik, S., 1997, Koro Eğitimi ve Yönetim Teknikleri, Doruk Yayımcılık, s. 35-45, Ankara.
- Daniel, M., 1993, Balancing Space and Energy in Choral Voices, Music Aducators Journal, Jul. 93, Vol. 80, Issue 1, p. 29.
- Davran, Y., 1997, Şarkı Söyleme Sanatının Öyküsü, Evrensel Müzikeyi, s. 99, 122, 194, Ankara.
- Deinse, J. B., and Frateur, L., 1975, Einige Bemerkungen über die Funktion desm.cricothyreoideus, HNO, pp. 246-261, Berlin.
- Gould, W. J., 1991, Caring for the Vocal Professional, Otdoryngology, Volume III (Head and Neck), Chapter 30, Third Edition, W. B. Saunders Company, pp. 2273-2282, Philadelphia.
- Gögüş, İ., 1994, Sanatta Yeterlik Tezi, İ.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gögüş, İ., 2007, Sesin Bakımı, Korunması ve Eğitimi, Karen Ofset, s. 113-, 114,131, Bursa.
- Helvacı, A., 1995, Ses Eğitiminde Nefes ve Atak, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Helvacı, A., 2003, Ses Eğitiminde Register ve Rezonans Bölgelerinin Kullanım Özelliklerinin Ses Kalitesine Yansımaları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Lessac, A., 1997, The Use and Training of the Human Voice, Cover by David Simon, Fourth Printing, Feb. 1965, pp. 20-79.
- Martin, S., and Darnley, L., 1996, The Teaching Voice, Whurr Publishers Ltd., pp. 30-50, London.
- Morrison, M., and Rammage, L., 1994, The Management of Voice Disorders, Chapman & Hall Medical, pp. 13-247, Melbourne.
- Ömür, M., 2001, Sesin Peşinde Pan Yayımcılık, s. 13, 24, 45,52, İstanbul
- Önalı, Ş., 1978, Güzel Ses Çıkarma Sanatı, Alfa Matbaacılık, s.6-7,37, İstanbul.
- Satalof, R. T., 1991, The Effects of Age on the Voice, Professional Voice (The Science and Art of Clinical Care), Raven Press Ltd., p. 145, New York.
- Schneider L. S. and Sataloff R.T., 2007, Voice Therapy for The Professional Voice, Otolaryngol Clin, p. 1138, N Am.
- Voice, Beninger, The Performer's Voice, s.110.,Plural Publishing.
- Şahin, E., 2012, Esneme-İç Geçirme, Dudak Trili ve Dil Rahatlatma Egzersizlerinin Ses Eğitiminde Kullanılabilirliği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Ankara.
- Tansu, M., 1963, Durgun Genel Ses Bilgisi ve Türkçe, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 38, Ankara.
- Titze, I., 1996, Lip And Tongue Trills What Do They Do For Us? NATS Journal of Singing. Théma Larousse, 1994, Milliyet Gazetecilik, s. 386
- Töreyn, M., 1998, Türkiye Türkçesi Dil Bilgisi Yapısının Şan Eğitimi Amaç, İlke ve Teknikleri Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, G. Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Töreyn, M., 2008, Ses Eğitimi - Temel Kavramlar-İlkeler-Yöntemler, Sözkese Matbaacılık, s. 95,119,136, Ankara.
- Vennard,W., 1967, Singing (The Mechanism and The Tecnic), Carl Fisher Inc., s. 18,22,35,52-60,80-90, New York.
- Vennard, W., 1967, Şarkı Söyleme Tekniği ve Mekanizması, Dans- Müzik-Kültür, Çeviri-Araştırma Dergisi, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, N0: 61, s. 341, 352-353, 356-368, İstanbul.